

- 20 *do.* Uit het Zwardland na de Zwarte Fontein,³⁾ ter plaatse van Johannes Laubscher; gereeden 3 uren.
- 21 *do.* Van de Zwartefontein na de Madjesrivier, geleegeen over de Bergrivier; gereeden 4 uren.
- 22 *do.* Van de Matjesrivier na de Kruis⁴⁾ ter plaatse van Reinier Baljon; gereeden 8 uren.
- 23 *do.* Van de Kruis na de Bergvallei ter plaadse van Johan Engelbregd; gereeden 3 uren.
- 24 *do.* Van de Bergvalleij over de Eijlands Fonteinsberg⁵⁾ na de Jakhalsvallei ter plaatse van Hendrik van Zeijl; gereeden 5 uren.
- 25 *do.* Van de Jakhalsvalei naar de Olijphandsrivier ter plaatse van den ondergeteekende;⁶⁾ gereeden 6 uren.

Deze 41 uren met de chais gereeden kan med de ossewagen gerekend worden op 60 uren, zijnde ondergeteekende van voorsz. dato tot den 5^e October overgebleeven ten einde zig tot de reize te prepareeren.

- 6 *Oct.* Van de Olijphandsrivier met 2 ossenwagens na de Grootte Fontein;⁷⁾ gereeden 13 uren.
- 7 *do.* Van de Grootte Fontein naar de plaads van de wed. Pieter van Zijl; gereeden 10 uren.
- 8 *do.* Van voorsz.: wed. van Zijl naar de plaads van Albert van Zijl; gereeden 4 uren.

---

3) Now Moorreesburg.

4) Now Het Kruis. „Kruijs rivier bij de picquet Berg” permit to Jan Brommert for grazing rights and water, 1725. *Oude Wild. Boek. C.A.*

- 20th do. From the Zwardland to the Zwarte Fontein ³⁾ at the farm of Johannes Laubscher; rode 3 hours.
- 21st do. From the Zwartefontein to the Matjesrivier beyond the Bergrivier; rode 4 hours.
- 22nd do. From the Matjesrivier to the Kruis, ⁴⁾ at the farm of Reinier Baljon; rode 8 hours.
- 23rd do. From the Kruis to the Bergvallei to the farm of Johan Engelbregt; rode 3 hours.
- 24th do. From the Bergvalleij across the Eijlands Fonteinsberg ⁵⁾ to the Jakhalsvallei to the farm of Hendrik van Zeijl; rode 5 hours.
- 25th do. From the Jakhalsvalei to the Olijphandsrivier to the farm of the undersigned; ⁶⁾ rode 6 hours.

These 41 hours ridden by chaise can be reckoned as 60 hours by ox-wagon. The undersigned remained from the above date until October 5th for the purpose of preparing for the journey.

- 6th Oct. From the Olijphandsrivier with 2 ox-wagons to the Groote Fontein; ⁷⁾ rode 13 hours.
- 7th do. From the Groote Fontein to the farm of the Widow Pieter van Zijl; rode 10 hours.
- 8th do. From the aforesaid widow van Zijl to the farm of Albert van Zijl; rode 4 hours.

---

⁵⁾ A low range of mountains between the farms Elandsfontein and Jakkalsvlei, *district* Clanwilliam.

⁶⁾ „Zeekoe Vallij aan d'Oliphants Rivier”, permit of 1727 to Burgeraad Daniel Phijl, No. 90. The homestead of the farm Seekoeflei is to-day passed on the hard road between Clanwilliam and Graafwater. See *Note* 45.

⁷⁾ Still so called.

- 9 *do.* Van meern. Alberd van Zijl door de Olijphandsrivier naar de Remhoogte; ⁸⁾ gereeden 4 uren.
- 10 *do.* Van de Remhoogte naar de Eilandsfontein genoegzaam geen water gehad; gereeden 15 uren.
- 11 *do.* Van de Eilandsfontein ⁹⁾ naar de mieren Casteel; ¹⁰⁾ gereeden 5 uren.
- 12 *do.* Overgebleeven, twee Hottentotte gehoord tot aanwijzing van de weg naar de Grootrivier.
- 13 *do.* Van de mieren Casteel naar de Zwarte Doornrivier; gereeden 12 uren.
- 14 *do.* Van voorz. Doornrivier na de Groenerivier ter plaatse van Gerrid Coetzee; gereeden 9 uren.
- 15 *do.* Van voorz. Groenerivier na Brackefontein ter plaatse van de Wed. Cornelis van den Westhuyzen; gereeden 8 uren.
- 16 *do.* Overgebleeven ter plaatse voorsz. terwijl de rijdpaarden weggelopen waaren.
- 17 *do.* Van de Brackefontein, intusschen de paarden weeder gekreegen, naar de Kleine Namaquaskraal, waarby een trek os omgeruyld die kreupel was; gereeden 4 uren.
- 18 *do.* Van de Kleine Namaquaskraal na de Kamiesberg; ¹¹⁾ gereeden 6 uren.

---

⁸⁾ Still so called. Remhoogte is depicted as a pass across the Moedverloren hills (dist. Van Rhynsdorp) on *Kaart 3, Deel 1, Gordonverzameling. Ryks Prenten Kabinet te Amsterdam.*

⁹⁾ Elandsfontein, dist. Van Rhynsdorp. The "Eerste Modder-Kuyt" of the journey of S. van der Stel in 1685. See „*Journals of Bergh and Schrijver.*” V.R.S., No. 12, p. 107.

¹⁰⁾ Meerhoffs Kasteel, dist. Van Rhynsdorp. This hill with its cave and spring should commemorate the explorer Pieter van

- 9th do. From the above-mentioned Alberd van Zijl across the Oliphandsrivier to the Remhoogte; ⁸⁾ rode 4 hours.
- 10th do. From the Remhoogte to the Eilandsfontein, ⁹⁾ had hardly any water; rode 15 hours.
- 11th do. From the Eilandsfontein to the mieren Casteel; ¹⁰⁾ rode 5 hours.
- 12th do. Remained here. Hired two Hottentots to show us the way to the Grootrivier.
- 13th do. From the mieren Casteel to the Zwarte Doornrivier; rode 12 hours.
- 14th do. From the aforesaid Doornrivier to the Groenerivier to the farm of Gerrit Coetzee; rode 9 hours.
- 15th do. From the aforesaid Groenerivier to Brackefontein, the farm of the Widow Cornelis van der Westhuyzen; rode 8 hours.
- 16th do. Remained at the said farm, because the riding horses had run away.
- 17th do. From the Brackefontein to the Kleine Namaquaskraal where we changed a trek-ox which had become lame; in the meantime we recovered the horses; rode 4 hours.
- 18th do. From the Kleine Namaquaskraal to the Kamiesberg; ¹¹⁾ rode 6 hours.

Meerhoff (1661), but to-day the spring and farm only, are known as Mierfontein. The hill has had many changes in name. Miros Castel (Kolbe), Meerhout Casteel, Mier Kasteel, Kasteel Klip, and even Mierhoopskasteel (Missionary C. Albrecht, 1806). (*Mitteil. a.d. Deutschen Schutzgebieten. Bd. XXXI, p. 95.*) See also *V.R.S., No. 12, p. 108.*

¹¹⁾ Nama: /hami, a congeries or collection, a gathering together of strayed cattle. Tindall, „*Two Lectures on Great Namaqualand and its People*”, 1856, p. 9.

- 19 en 20 do. Overgebleeven de trekossen te doen rusten en de wagens te repareren.
- 21 do. Van de Kamiesberg na de Matjesfontein; ¹²⁾ gereeden 6 uren.
- 22 do. Van voorsz. Matjesfontein na de Cousie of Buffelsrivier; ¹³⁾ gereeden 6 uren.
- 23 do. Van voorschreeven Buffelrivier na de ×oro×kap of droge flackte; ¹⁴⁾ gereeden 7 uren.
N.B. Voorsch. kruisjes beteeken hed klappen med de tonge.
- 24 do. Van voorsz. grasvlacte naar de Kleine Koopereberg; ¹⁵⁾ gereeden 8 uren.
- 25 do. Aan voorsz. Kooperberg overgebleeven, den basterd Klaas van der Westhuisen aangekoomen is met ossen en wagens om de togd mede te doen.
- 26 do. Van voorsz. Kooperberg naar de Van Wijkkraal, wanneer Fredrik Wijsman aangekoomen is meede met ossen en wagens om de togd meede te doen; gereeden 4 uren.
- 27 do. Van voorsz. Van Wijkskraal na de Brakkefontein; ¹⁶⁾ gereeden 6 uren.
- 28 do. Van de Brakkefontein naar ×-hou-×-ois of Platteklip; ¹⁷⁾ gereeden 4 uren. N.B. In 'd geheel geen water gehad.

---

¹²⁾ A farm still so-called and near Leliefontein. The word "matjes" is applied to both *Cyperus textalis* and *Typha australis*, reeds used to build huts („matjieshuise”).

¹³⁾ Koussie or Buffalo River. Nama, /Gaosi(b) and derived from /gaob, buffalo.

¹⁴⁾ Nama: /Koro, to become dry; #hab=plain, flats

¹⁵⁾ Now Springbok.

¹⁶⁾ Of necessity a spring in the dry Brak River, therefore the present Tsabies (Black Ebony tree Place) or Aus (spring) in the bed of that now sand-choked "river" which joins the Koa.

- 19th and 20th do. Stayed over to rest the trek-oxen and to repair the wagons.
- 21st do. From the Kamiesberg to the Matjesfontein; ¹²⁾ rode 6 hours.
- 22nd do. From the aforesaid Matjesfontein to the Cousie ¹³⁾ or Buffelrivier; rode 6 hours.
- 23rd do. From the said Buffelrivier to the × oro × kap or dry flats; ¹⁴⁾ rode 7 hours.
- N.B. The above-written crosses denote the clicks made with the tongue.
- 24th do. From the aforesaid grasvlakte (grass-flats) to the Kleine Koopereberg; ¹⁵⁾ rode 8 hours.
- 25th do. Remained at the said Kooperberg until the half-breed Klaas van der Westhuijsen arrived with oxen and wagons to take part in the journey.
- 26th do. From the aforesaid Kooperberg to the Van Wijkkraal, when Fredrik Wijsman arrived with oxen and wagons to join the expedition; rode 4 hours.
- 27th do. From the said Van Wijkkraal to the Brakkefontein ¹⁶⁾ rode 6 hours.
- 28th do. From the Brakkefontein to × - hou - × - ois ¹⁷⁾ or Platte Klip; rode 4 hours. N.B. Had no water at all.

---

¹⁷⁾ The name *!hau-uis* (Shouting Rock) is still employed by natives for the Platteklip at Geselskapbank. It covers two acres, has hollows which retain water *sometimes*, and was an important place to early travellers and missionaries, who mention it. A legend relates that two chiefs, afraid to engage in battle, shouted insults across the rock. That H. Tindale, the missionary, knew of this rock may be inferred by the curious juxtaposition of the words "a bank of rock" and "to shout", on p. 103 of his *Grammar and Vocabulary of the Nama Language*.

- 29 *do.* Van de x-hou-x-ois of Platte Klip na de Ezelsfontein; ¹⁸⁾ gereeden 7 uren.
- 30 *do.* Van voorsz. Ezelsfontein naar de Comp. doordrift, in 'd Groote Rivier, dewelke wy gelukkig doorgekoomen zyn, hed water niet dieper als 30 duym; gereeden 4 uren.
- 31 *do.* Van voorsz. doordrift noorden aan na de Sandfontein op de Onsabees ¹⁹⁾ geen water voor 'd vee; gereeden 9 uren.
- den 1^e November.* Van meermelde Sandfontein na de Varse drift of Navoula-bees; ²⁰⁾ gereeden 5 uren.
- 2 *do.* Van gemelde Varse drift na hed Warme Badsrivier, ²¹⁾ wanneer Barend Freyn en Pieter Brand by de waagens gekoomen zijn om de togd meede te doen; gereeden 8 uren.
- Van den 2 tot den 7 do.* Overgebleeven de trekossen laten rusten en weiden en zijn dus verder voorsz. Badsrivier op; gereeden 6 uren.
- 8 *do.* Eeven voorsz. rivier verder op tot na de Koregaas; ²²⁾ gereeden 7 uren; vervolgens tot den 18 vertoefd, wanneer Barend Freyn zijn vee

¹⁸⁾ A spring which flowed from an opening, shaped like the imprint of a donkey's hoof-print, in a rock on Hunitsamas near Goodhouse. It has been destroyed by dynamite and the spring is now dry. It is shown on Wikar's map.

¹⁹⁾ Hosabes. Sandfontein was the scene of the reverse suffered by the Union's forces in 1916

²⁰⁾ Varsedrift on the //Houm R. is still so called because a spring of fresh water is found near the ford. Water from the river bed is always brak. The drift is mentioned in Hop's Journal. The fountain has been renamed Schönbergsquelle since the German occupation of S.W.A. Navoula-bees is possibly intended for the Nama *larudabes=laru* (wood of the black ebony), *dabe* (tamarisk).

- 29th do. From the x - hou - x - ois or Platte Klip to the Ezelsfontein; ¹⁸⁾ rode 7 hours.
- 30th do. From the aforesaid Ezelsfontein to the Company's ford at the Grootte River which we crossed without mishap, the water no deeper than 30 inches; rode 4 hours.
- 31st do. From the aforesaid ford north to the Sandfontein on the Onsabees; ¹⁹⁾ no water for the cattle; rode 9 hours.
- November 1st. From the Sandfontein above-mentioned to the Varse drift or Navoula-bees; ²⁰⁾ rode 5 hours.
- 2nd do. From the said Varse drift to the Warme Badsrivier, ²¹⁾ when Barend Freyn and Pieter Brand arrived at the wagons to take part in the journey; rode 8 hours.
- From the 2nd to the 7th do. Stayed over, allowed the trek-oxen to rest and to graze, and then farther along the Badsrivier; rode 6 hours.
- 8th do. Up the said river as far as the Koregaas; ²²⁾ rode 7 hours; remained after that until the 18th when Barend Freyn left his cattle behind because

---

²¹⁾ Warmbad upon the //Houm R., S.W.A. See note (10) p. 282.

²²⁾ *IGorexas*: Nama, *IGoreb* (zebra), *xa* (adjectival denoting abundance), *s* (denoting feminine gender). Only some native huts are at the present day to be found at this "fontein" which is spelled *Korexas* upon English and *Gorechas* on German maps. Sir James Alexander (*Expedition of Discovery, Vol. I, p. 204*) arrived there on Jan. 19th, 1837 and notes "Two hours brought us to Kurekhas where there was a reedy fountain with the footmarks of Zebras beside it."

gelaaten heeft, terwijl hy Freyn zijn vee niet aan deeze zyde van de rivier laten konden wegens de overvloedige meenigte van roovende Bojesmans.

- 18 *do.* Van de Coregaas voornd. na de Hariep begos Craal; gereeden 4 uren. N.B. Deeze is de plaats daar de Heer Hendrik Hop med zijn geselschap en landtogd naar de Kaap is teruggekeerd.²³⁾
- 19 *do.* Verder voortgereeden zonder waater; afgelegd 6 uren.
- 20 *do.* Wyder voortgereeden tot na de Roode Blom; afgelegd 12 uren. N.B. Deeze naam voorsz. is door den ondergetekende gegeven omdat den zuid oosten wind aldaar eeven zo fel als aan de Kaap waaijd.²⁴⁾ Geen water voor de trekossen kunnende by het water zig nauwliks 10 à 12 menschen genoeg en niet meer.

Eeven gem. nagd hebben wij het ongeluk gehad dat er drie leeuwen onder de trekossen en rijpaarde zijn gekoomen, hebben 3 paarden en 4 ossen [gedood] en resteerende 3 paarden en eenige ossen verjaagd en na twee daagen zoekens gevonden, deselve nagezien en bevonden dat er 12 ossen vermisd zijn, vermoedelijk door de Bosjesmans weggeroofd.

Zoals ook eerstgem. nagd de Bosjesmans bij ons geweest zijn omme tabak te vraagen, dad zij gekreegen hebben en beloofden bij ons te blijven,

---

²³⁾ This is an error on the part of W. van Reenen. Hop's expedition reached the *χamob* or Lions River north of the Karas Mountains.

he, Freyn, could not allow them on this side of the river on account of the excessive number of plundering Bosjesmans.

- 18th do. From the Coregaas aforesaid to the Hariep-begos Craal; rode 4 hours. N.B. This is the place where the Heer Hendrik Hop and the party on his expedition turned back to the Cape.²³⁾
- 19th do. Rode further without water; completed 6 hours.
- 20th do. Rode onwards to the Roode Blom; completed 11 hours. N.B. The aforesaid name was given by the undersigned because the south-east wind blows there just as violently as at the Cape.²⁴⁾ No water for the trex-oxen, the water being scarcely sufficient for 10 or 12 persons to drink their fill, and not more. Further we had a misfortune that night, for three lions got amongst the trek-oxen and riding horses. They killed 3 horses and 4 oxen and frightened away the remaining 3 horses and a number of oxen which we found after searching for two days. When we took stock of them we found that 12 oxen were missing, probably stolen by the Bosjesmans. On the same night the Bosjesmans came to us to beg for tobacco, which they obtained; they promised to remain with us, but they

---

²⁴⁾ The modern motorist will have little difficulty in recognizing this locality when crossing the kloof to Noachabeb between Kalkfontein and Keetmanshoop, S.W.A. *Route 3*, p. 39....*Cape Town to Windhoek. Route Book, Royal Automobile Club of S.A.* 1930.

egter in dienzelve nagd geëchappeerd; hebben intusschen de ossen en paarden in 4 daagen geen water gehad.

- 23 *do.* Van voorsz. Roode Bloem naar de Dasjes Fontein,²⁵⁾ hebben goed reegenwaater gehad, en gereeden 7 uren.
- 24 *en* 25 *do.* Overgebleeven om het vee te laten rusten.
- 26 *do.* Van voorsz. Dassenfontein na de Koeboes²⁶⁾ by een gad met reegenwaater; gereeden 3 uren.
- 27 *do.* Van voorsz. Koeboes door de zogenaamde Hel (deze naam is door den onderged. gegeven terwyl hed een allerslimste weg is voor ossen en wagens nooit by den ondergeteekende in 't veld zo gevonden), egter goed waater, zijnde een fontein dat in een rivier legd genaamd de Sougap;²⁷⁾ gereeden 7 uren.
- 28 *do.* Bij de Sougap of Asrivier hebben wij waater moeten graaven; gereeden 6 uren.
- 29 *do.* Van voorsz. Sougap na de Gamoprivier;²⁸⁾ gereeden 4 uren. N.B. Hier zijn niet veel leeuwen; hebbende hier ter plaatzen vertoefd en de basterd Jan Sieberd laten ontbieden om de weg aan te wijzen naar 't land der Dammerassen, dewelke mij afraade de togd naar voorsz. Dammerassen niet te doen voor en alleer dad hed gereegend had, terwijl hed onmogelijk was om door te komen, terwijl er in drie jaaren geen regen was gevallen, dat men op de fonteinen niet op aan konde zooals ondervonden heb, hebbende

---

²⁵⁾ Still so called. The permanent spring and farm which bear the names Dassiefontein are on the present main road before Narubis is arrived at.

deserted that night. Meanwhile the oxen and horses have had no water for 4 days.

23rd do. From the said Roode Bloem to the Dasjes Fontein,²⁵⁾ we found good rain-water and rode 7 hours.

24th and 25th do. Stayed over to rest the cattle.

26th do. From the aforesaid Dassenfontein to the Koeboes,²⁶⁾ at a hole containing rain-water; rode 3 hours.

27th do. From the said Koeboes through the so-called Hell. (This name was given it by the undersigned because it is a most difficult way for oxen and wagons, the equal of which has never been found by him in the veld. There is good water, however, at a spring situated in the bed of a river named Sougap;²⁷⁾ rode 7 hours.

28th do. At the Sougap or Asrivier we had to dig for water; rode 6 hours.

29th do. From the aforesaid Sougap to the Gamoprivier;²⁸⁾ rode 4 hours. N.B. There are not many lions here; we delayed at this place and had the half-breed Jan Sieberd sent for to show the way to the Land of the Dammerassen, but he advised me not to make the journey to the said Dammerassen before or until it had rained; for it was not possible to get through as no rain had fallen for three years so that one could not rely on the springs—this I have already experienced.

---

26) |Howobis, S.E. of Keetmanshoop.

27) *Tsao(b)-!ab*, (the river of ashes): Nama *Tsaob* = ashes of a fire.

28) *χamop* or Lions River.

wij doen geresolveerd na de Modderfontein²⁹⁾ te rijden, ter plaadse van Guilliam Visage; gereeden 10 uren. En aldaar vertoefd tot den 27 December. Gemd. Visage heeft my veel plaisier aangedaan en goede Hottentotte meede gegeven om mijn togd te volvoeren.

28 *do.* [*sic* 30]. Van de Modderfontein na de Hykaregap³⁰⁾ of Claviehoudrivier; gereeden 14 uren. Hier hebben wij een renoster gereeden.*

29 *do.* [*sic* 31]. Van voorsz. Carrehoudrivier na de Visrivier;³¹⁾ gereeden 6 uren. Hier twee daagen stil gelegen, terwijl een slavejongen zwaar ziek wierd en weder een renoster geschoten.

1792.

Den 1 January. Van de Visrivier voormeld na de Nieuwrivier [door de Hottentot genaamd]† en nu hernaamd Nieuwe Jaarsrivier, gereeden 6 uren. Aldaar aangekoomen zijnde, vonden geen druppel water, dog dienzelfde nagd reegend het, geluk dad voorsz. rivier zijn loop nam.

2 en 3 *do.* Stil gelegen en vooruid 2 Hottentotten gezonden om na waater te zien, egter niets gevonden.

4 *do.* Van voorsz. plaats een ander cours moeten neemen zonder water na de Groote Vischrivier; gereeden 8 uren.

*) Lees geschoten.

†) Sien bl. 10.

²⁹⁾ Now Keetmanshoop. The *≠nū-≠goaes* (Black Mud) of the Naman. See „*Die Dagboek van Hendrik Witbooi*”, p. 20, note 2. V.R.S., No. 9. No grant of this place to Guilliam Visagie has been traced in the Archives. The place-names mentioned by Mr. van Reenen beyond Keetmanshoop to Rehoboth are not shown in the map which accompanies this volume. The route

We then resolved to ride to the Modderfontein²⁹⁾ to the farm of Guillian Visage. Rode 10 hours and stayed there until December 27th. The said Visage treated me most kindly and gave me serviceable Hottentots to enable me to complete my journey.

28th do. [*sic* 30]. From the Modderfontein to the Hykaregap or Claviehoudrivier; ³⁰⁾ rode 14 hours. Here we shot a rhinoceros.

29th do. [*sic* 31]. From the aforesaid Carrehoudrivier to the Visrivier; ³¹⁾ rode 6 hours. We remained here for two days because a slave was very ill. Again shot a rhinoceros.

1792.

January 1st. From the aforesaid Visrivier to the river called Nieuwrvier by the Hottentots and now renamed Nieuwe Jaarsrivier; rode 6 hours; arrived there we found not a drop of water, but it rained that very night, and fortunately the river flowed.

2nd and 3rd do. Remained here and sent 2 Hottentots ahead to look for water, but they found none.

4th do. From the aforesaid place we had to take a different route, one without water, to the Groote Vischrivier; rode 8 hours.

---

followed lay slightly to the west of, but almost parallel with, the present railway line between the two places mentioned.

³⁰⁾ Nama: *!Hei!ariḫab*, from *!areb*, karree-tree; *!ab*, river. The Heiariḫab unites with the Great Fish River some miles east of Berseba.

³¹⁾ Nama: *!Oub*, a fish. The Great Fish River, S.W.A.

- 5 *do.* Van de Groote [Visch] rivier by een plas med reegenwater uidgespannen; gereeden 5 uuren.
- 6 *do.* Van de voorsz. plas na de Visrivier; gereeden 3 uuren.
- 7 *do.* Overgebleeve om een der gebrooken waagens te reparieren.
- 9 *do.* Van de Visrivier naar de Leeverrivier of Eyn x kaap; ³²⁾ gereeden 8 uuren.
- 10 *do.* Overgebleeven terwijl een basterd Hottentot zwaar siek wierd.
- 11 *do.* Van de Leeverrivier na de Buffelsfontein; gereeden 8 uuren.
- 12 *do.* Van de Buffelfontein na de Renosterfontein; gereeden 6 uuren. Alhier hebben een renoster geschoten.
- 13 *do.* Van de Renosterfontein na de Leeverrivier; een cameelpaard geschoten; gereeden 6 uuren.
- 14 *do.* Van de Leeverrivier naar hed Bosjesmangad; gereeden 10 uuren. Alhier een renoster geschoten.
- 15 *do.* Van de Bosjesmangad na de Klipfontein of Hankayson; ³³⁾ gereeden 10 uuren.
- 16 *do.* Van de Klipfontein na de Visrivier; gereeden 7 uuren. Hier hebben wij 10 buffels geschoten.
- 17 en 18 *do.* Stilgeleegen.

---

³²⁾ Nama: *āib*, liver; *lab*, river. Now called the Airob or Leber River. This flows south and parallel with the Great Fish R. before uniting with it. It will be noticed that the Airob

- 5th do. From the Groote Vischrivier; outspanned at a pool of rain water; rode 5 hours.
- 6th do. From the pool aforesaid to the Visrivier; rode 3 hours.
- 7th do. Stayed over to repair one of the wagons which was broken.
- 9th do. From the Visrivier to the Leeverrivier or Eyn × kaap;³²⁾ rode 8 hours.
- 10th do. Stayed over because a half-breed Hottentot was very ill.
- 11th do. From the Leeverrivier to the Buffelsfontein; rode 8 hours.
- 12th do. From the Buffelfontein to the Renosterfontein; rode 6 hours. We shot a rhinoceros here.
- 13th do. From the Renosterfontein to the Leeverrivier; shot a giraffe; rode 6 hours.
- 14th do. From the Leeverrivier to the Bosjesmansgat; rode 10 hours. Shot a rhinoceros here.
- 15th do. From the Bosjesmansgat to the Klipfontein or Hankayson;³³⁾ rode 10 hours.
- 16th do. From the Klipfontein to the Visrivier; rode 7 hours. Here we shot 10 buffalos.
- 17th and 18th do. Remained here.

---

was followed northward by van Reenen, from 9th January to 14th January.

³³⁾ Probably *!Han-gei-Ikeis*; The place of the great red bulb. From *!Hani* (*Wachendorfia paniculata*, L.), the edible bulb known as Rooikanol. Compare the original name for the Hantam, now Calvinia, as given by the Rev. Charles Pettman (*South African Place Names*, p. 21, 1931), *!Han#ami*, The red veld bulb mountain.

- 19 *do.* Van de Vischrivier na de Som of Kalfs-rivier;³⁴⁾ gereeden 10 uren; geen water; een renoster geschoten.
- 20 *do.* Verder voord gereeden 6 uren; zonder water.
- 21 *do.* Van de Kalfrivier naar de Sommers³⁵⁾ of een Sakrivier; geen water; een renoster geschoten; gereeden 11 uren.
- 22 *do.* Van de Zakrivier naar de Badsrivier;³⁶⁾ geen water; gereeden 11 hours.
- 23 *do.* Van de Badsrivier naar de Rheniusberg;³⁷⁾ gereeden 4 uren. (Transportuuren te zaamen 412 uren.)

Deeze berg legd in het landstreek der Key Damerassen,³⁸⁾ ook eigen geweest aan denzelven, maar thans

34) Nama: *Tsaúb*, a male calf. The *Tsaun* which joins the Fish River west of Kalkrand. That it is identical with the "Chounp or Calf River" of Sir James Alexander's map of 1834 is proved by Alexander's mention of the pool, Hoakosams, *Scratch breast place*, now *xoagusams*, upon its banks.

35) Tsumis on the river *≠Gou//gamu*. A *sak* river is one which disappears underground, in sand or into *pans* and re-appears again. It may then receive another name as in the case of the Zak and Hartebeest Rivers in the Cape Province. *N:Tsumis* = place where water sinks underground.

36) The Oanob R. on which is Rehoboth, S.W.A.

37) Named in honour of the Acting-Governor Johan Isaac Rhenius. The Rheniusberg, on doubtful evidence, has hitherto been identified with the Auas Mountains, and the hot spring, visited by van Reenen, with that at Windhoek. It is true that his description is so vague that certain identification is difficult and perhaps impossible. It will have been noted, however, that

- 19th do. From the Vischrivier to the Som or Kalfs-rivier; ³⁴⁾ rode 10 hours; no water; shot a rhinoceros.
- 20th do. Rode onwards for 6 hours without water.
- 21st do. From the Kalfrivier to the Sommers or a Sakrivier; ³⁵⁾ no water; shot a rhinoceros; rode 11 hours.
- 22nd do. From the Zakrivier to the Badsrivier, ³⁶⁾ no water; rode 11 hours.
- 23rd do. From the Badsrivier to the Rheniusberg; ³⁷⁾ rode 4 hours.
- Total travelling hours, 412.

These mountains are in the land of the Key Damerassen ³⁸⁾ and belonged to them, but now the

---

van Reenen took eleven hours to travel from the river at Tsumis to the "Badsrivier" and thence, in four hours, was below the mountain. This was hardly possible if the mountain "Rheniusberg" was the Auas Mountains, but quite reasonable if the unknown mountain is assumed to be the Siebels Mountains, foothills of the Auas, and the hot spring the well-known spring at Rehoboth. The presence of a copper mine in the neighbourhood is additional evidence in favour of this identification, as is also the recent discovery of gold in the Rehoboth Reserve.

³⁸⁾ The OvaHerero "are a branch of the great Bantu family, their cult of ancestor worship, sacred rites and matrilineal laws of inheritance unite to raise them in some aspects above their Bantu Cousins. Meinhof holds that before becoming part of the Bantu group of nomads they came from the Nile areas and were a mixture of Negro and Hamite." (*Blue Book*, 1916. *Report on the Natives of South West Africa*, p. 60-67.) In the 1904-6 German-Herero war 80 per cent. of this tribe died or were killed.

zo hebben zig de Numaquas of Goedonsie ³⁹⁾ meester van hed land gemaakd, een der fraayste landstreeken dad aan deeze uidhoek ontdekd heb. Aan deezen bergh ondspringd een kostelyk batwaater, welk waater de hidte heeft om een stuk vleesch gaar in te kooken. Meede is er zoveel waater aan deeze berg dat men een stuk van vijff of ses mudden zaad zouden kunnen bewaateren. Ook bevind zig alhier een kostelijke kopermein. Den voorsz. nagd van den 23 hebben de Numaquas ons aangedaan, twee Hottentotten vermoord en één zwaar gekwesd. Op den 24 daaraan volgende, hebben wij aldaar acht renosters doodgeschooten. Aan voorsz. Rheniusberg zijn wij van den 23 Januarij tot den 14 Februarij stil geleege, en aldaar verlooren gegaan en verrekd agd en twintig ossen van de ondergeteekende. Van de Rheniusbergh is door den ondergeteekende afgezonden landwaards in: Pieter Brand med zeven basterd Hottentotten na de Cammaka Damaras ⁴⁰⁾ die binnen een maand weeder retour zijn gekoomen, hebbende van voorsz. berg 15 daagen rijzens afgelegd, wanneer dat ze resolveerde om terug te keeren, terwyl haar rijd en draagossen alle verrekd zijn door swaare droogten en niets ontdekd, als alleen wanneer

---

³⁹⁾ *Gu(b)*, sheep; *Inun* hunter. Dr. H. Vedder, I believe, has been the first to explain this word which many years ago aroused the curiosity of the historian Theal (see *History of S.A. 1652 to 1795, Vol. II, p. 234*). Dr. Vedder writes, „Wer aber sind die Goedonse, durch die die Bergdama vertrieben worden sind? Die Nama nannten die aus dem Kaplande entwichenen und unter ihnen eingewanderten Hottentotten in ihrer Sprache die *Gu-Inun*; diese Bezeichnung hat Willem van Reenen offenbar gehört. (*Gu*=Schaf; *Inu*=fern sein, über Land sein, auf Jagd sein, also Leute die auf Schafe Jagd machen, Schaftjäger. Mit diesem Ausdruck ist treffend und deutlich gesagt, womit und auf welche weise sich viele dieser eingewanderten Flüchtlinge im

Numaquas or Goedonsie³⁹⁾ have made themselves masters of the country, one of the most beautiful districts that I have discovered in these out-lying parts. At this mountain there wells up a valuable hot-water spring, the water of which has sufficient heat to cook to a turn a portion of meat. There is likewise so much water at this mountain that one would be able to irrigate a portion of land seeded with five or six muids [of wheat]. A valuable copper mine is also to be found here. On the night of the 23rd the Numaquas attacked us, murdered two Hottentots and wounded one badly.

On the following day, the 24th, we shot eight rhinoceroses here. We remained at the aforesaid Rheniusberg from January 23rd until February 14th and while there lost—or there died—eight-and-twenty oxen of the undersigned. From the Rheniusberg Pieter Brand with seven half-breed Hottentots was sent farther inland by the undersigned to the Cammaka Damaras.⁴⁰⁾ They returned within a month, after traveling for 15 days from the said Rhenius Mountain, when they decided to turn back because their draught and pack-oxen all died from the severe drought. They

---

Namalande zu bereichern pfligten." (Vedder, *Das alte Südwestafrika*, p. 32, Berlin, 1934.

⁴⁰⁾ Kamaka Damara, a Cattle Damara or Herero. „Das Volk der Herero wird von den Nama und Hottentotten „Dama“ genannt. Die nördlich vom Kuisib beheimateten Bergdama werden aber auch als Dama bezeichnet . . . Was die Endungen anlangt, so bedeutet: Damab=der Hereromann; Damas=die Hererofrau; Damara=zwei Hererofrauen; Damagu=mehere Hereromänner. Damagua=ist die alte Wohlhlautsform beim Satzausgang für die Form Damagu=Hereromänner. Aus dieser Wohlhlautsform ist die an allen alten Stammesnamen der Hottentotten erscheinende Endung-*qua* zu erklären." Vedder. *Op. cit.*, p. 23 (Anmerkung).

dad ze vijff of ses dagrijzens van voorsz. Reniusberg geweest waaren, een menigte wilde volkeren gezien hadden die van niets anders leevden als van veldvrugten, veel gelykenis na de Bosjesmans hebbende, dog dezelve spraak voerende als die der Numaquas.^{41a)} Dan van de Damrassen, eenen natie aan de Numaquas onderworpen, swarter in couleur als de Mosambicquers, een natie die geen schaapen of runderen hebben en tot hun voedsel niets anders genietende als van wortels en uyntjes en gom van de doornboomen en bij deeze spyze werkzaam, dat zo wanneer zij vleesch willen hebben tot voedsel, zo smelten zij koper tot armingen en coraalen, die voor vee aan Numaquas veruyld werden, en zijn zelfs dienstbaar aan de Numaquas als slaaven. Den ondergeteekende heeft de Damaraas laten afvraagen waarom dat ze geen vee en hielden even als de Numaquas. Dog de Damraas andwoorden dad ze vee hadden gehad in meenigte, zoo schaapen, bokken als runderen, maar dad de Numaquas zig van al hed vee meester gemaakt hadden en zo indien dat ze nog wad mogten hebben de eigenaars van hed vee doodslaan en het vee wegroofden. Zij verhaalde teffens daarbij dad ze voortijds zig teegens de Numacquas te weer gesteld hebben, maar zedert het ijzer bij de natie der Numaquas heeft toegenomen, dat se veel pijlen en assegaaijen hebben, die se van de basterd Hottentotten ruijlen, teegens de Numaquas natie niet konden ageeren. Ook wierden wij door de Damrassen verzekerd dad nog neegen dagreyzens van de plaats mijner terugreize een volk woonden, die der Commaka Dammeraas [of Beesten Dammeraas genoemd wierden, terwijl zij rijk in runderbeesten zijn, de Namaquas natie

---

^{41a)} Bergdamaras.

made no discoveries except only that when they were five or six days journey from the said Rhenius Berg they saw a large number of savages who existed only on the fruits of the veld and who closely resembled the Bosjesmans, although their speech was like that of the Numaquas.^{41a}) Now as to the Damrassen, they are a nation subject to the Numaquas, are darker in hue than the slaves from Mozambique, are a nation which has neither sheep nor cattle and for their sustenance enjoy nothing other than roots and bulbs and gum of the thorn trees. They normally exist on these victuals and when they require meat for food they smelt copper into arm-rings and beads which are traded in exchange for cattle from the Numaquas. They even render service to the Numaquas as slaves. The undersigned caused the Dameraas to be asked why they kept no cattle as did the Numaquas, but the Damraas replied that they did have live-stock in plenty, sheep, goats as well as horned cattle, but that the Numaquas had made themselves master of the flocks and, even now, should they possess any, the Numaquas killed the owners of cattle and robbed them of their animals. They said also that aforetime they had defended themselves against the Numaquas, but that since the use of iron had increased amongst the latter they have many arrows and assegais which they trade from the Bastard Hottentots, and they no longer could carry on operations against them. We were also assured by the Damrassen that nine days journey from the place where I turned back, there lived a people, the Commaka or Cattle Dammeraas, so named because they were rich in cattle. The Numaquas nation assured me that the Commaka Dammerassen were just

verzeekerde my ook dad de Commaka Dammerassen} eeven zo onweerbaar waren als de eigentyke Dammerassen voorschreven, hebbende niets anders tot teegenweer als een stuk hout kirrie bij ons genaamd, en hunne messen die ze gebruiken is een harde steen, die zy lieden weeten af te slaan med een scherpte, zijnde dit hun lieder snywerk tot slagten als aldersinds. Deeze landstreek meede rijk van koper; hoe gaarne den ondergeteekende de reise na deeze Commakka Damraas heeft willen doen, zoo was er geen mogelijkheid doordien de ossen mager, onegaal en zober er uitzaagen. De wegwijzer die expresse meede genomen, op de derwaards reise vermoord, [zeide] vier jaren geen reegen geweest, ook de grootste armoede en elenden in dad landstreek regeerden. Ja zelfs by de Damraas waarvan meede gebragd hebt 8 in getal zo veele gestorven zijn dat ze geen meester hebben kunnen worden om hunne dooden te begraaven.

De Damraas gaaven meede te kennen en zelfs de Numaquas dad indien de Numaquas beesten hebben willen, dat ze dan na de Commaka Dammerassen gaan en ruylden of roofden zoo veel als zijll. willen hebben of vervoeren konden. Dus van de Rheniusberg op den 14 Maart aangekoomen zijnde op de plaads genaamd de Modderfontein en aldaar moeten over blijven tot den 23 April om reedenen dad van de zestig ossen voor eigene privee niet meer hadde als ses ossen, dewelke of verrekt of door de Bosjesmans tot drie reise zijn geroofd geworden; dan ofschoon den landman Gideon Visagie ^{41b)} mij gaarne osse wilden geeven, zo

---

^{41b)} In 1793 Dirk and Sebastiaan Valentyn van R(h)eenen sailed in the *Meermin* to Walfisch Bay to meet Freyn and Wyszman and to accompany them to a "certain mine". A landing party from the *Meermin* met "Namagwas" near the harbour;

as helpless as the true Dammerassen, already described. As arms they have nothing other than a staff of wood, called by us a *kirrie*; and the knives they use are a hard stone which they know how to chip to a sharp edge, and they employ these for carving, slaughtering and for other purposes. This district is also rich in copper. How readily would the undersigned have made the journey to these Commakka Damraas had it not been impossible on account of the oxen being lean, ill-matched and in poor condition. The guide who was expressly brought along, and who was murdered on the forward journey, said that no rain had fallen for four years and that the greatest poverty and suffering reigned in that land. Yea! even amongst the Damraas (of whom I have brought back 8) so great a number had died that they could not master the burial of their dead.

The Damraas, and even the Numaquas themselves, gave us to understand that if the Numaquas wish to obtain cattle they go to the Commakka Dammerassen and barter or steal as many as they want or can manage to take away.

Having thus arrived from the Rheniusberg on March 14th at the place called the Modderfontein, we were compelled to remain there until April 23rd for the reason that out of sixty oxen for my private use, I had no more than six—they were either dead or plundered by the Bosjesmans on three occasions. Even though the farmer Gideon Visagie^{41b}) would readily have given me oxen, those of his still surviving were thin and in poor

---

these Namaquas said they knew of Europeans who lived in their land. "Whereat," writes Sebastiaan, "we knew that one must be Gideon Visagie." They knew also the *Gei-//kharun* (or *Kei-//Kou* whom Sebastiaan calls "de Kykogwas").

waaren [dezelve die van de verrekte over gebleeven waaren] zeer maager en armoedig, terwijl zijn vrouw van de Modderfontein na de Kaap en weeder na hujs neegen maanden toegebragd had op de reise. En om mijn reise dan wijders Caabwaards voort te zetten was ik in de noodzakelijkhijd om ses van mijn beste schiedgeweeren te verruijlen voor ossen, bovendien van hun lieden geleend tot aan de Corregaas by Barend Freijn.

Inmiddels van mijn vierdaagsche trek van de Modderfontein den basterd Hottentot in naame Solomon Kok by mij gekomen, brengende mij 30 goede trekossen en wijders mij verzeld agd daagen reises, vervolgens door Barend Freijn geholpen tot op de Camiesbergen met ossen.

Op deeze her en derwaards reizen zijn doodgeschoten 65 renosteren en 6 cameelpaarden en in geval dit geluk niet getroffen hadden, zo zouden de togd-geselschap gevaar geloopen hebben van honger te sterven. Door Giedeon Visagie is aan den ondergeteekende voor reise provisie meede gegeven elf beesten en twintig schaapen en thien beesten van de basterds van Modderfontein op hoop daarmeede te zullen strekken. Denzelven Numacquas capitain die den ondergeteekende heeft aangedaan en de Hottentotten van den ondergeteekende vermoord, bragten aan my drie slagdbeesten en vier schaapen met verontschuldiging dad het zijn jaagers gedaan hadden en dat ze nu gevlugd zijn. Bij mijn terugkomst aan de Nieuwe of Nieuwe Jaarsrivier heeft zig een Numacquas capitain laten vinden met naam van Noubels thans hernaamd van de basterd Hotten-

condition because his wife had taken nine months on the journey from the Modderfontein to the Cape and back home again. In order to further my journey back to the Cape I was obliged to exchange six of my best guns for oxen, in addition to those I had borrowed from these people to get as far as the Correggaas, to where Barend Freijn was.

During my four-day journey from Modderfontein the half-breed Hottentot named Solomon Kok joined me bringing 30 good trek-oxen, and moreover accompanied me for eight days; after this I was helped by Barend Freijn with oxen as far as the Camiesberg.

On these journeys there and back 65 rhinoceroses were killed and 6 giraffes. If the party of travellers had not met with this good fortune they would have run the risk of dying of hunger. Gideon Visagie gave to the undersigned eleven head of cattle and twenty sheep for food on the journey, and ten head of cattle belonging to the Bastards of Modderfontein in the hope that they would be sufficient.

The same Captain of the Numacquas who attacked the undersigned and who murdered the undersigned's Hottentots, brought to me three head of slaughter cattle and four sheep with the excuse that his hunters were the guilty persons and that they had now fled. On my return, at the New or New Year's River, a Numacqua Captain, whose name was Noubels, now re-

totten Roode Mos; ⁴²⁾ deezen capitein hoord hed land van Gammop tot aan de Somp of Calfrivier en did volk word genoemd de Keijkou of de Groote Kou. ⁴³⁾ Deeze capitain lied bij mij vraagen of het waar was dat de Godonsies mij aangedaan hadden en Hottentotten van mij vermoord hadden, dat ik lied beandwoorden met ja! doen resolveerde gemelde capitain zig om de Godonsies te beoorlogten maar did wierd door mij aan hem afgeraaden van niet te doen, dad het hun lieden vergeeven was, omdad ik weederom in meeninge was weeder een togd derwaards te doen. Deeze Capitain Roode Mos verzeekerde mij, zo indien ik een togd wilde doen, hij med zijn volk tot een bedekking my zouden gelijden en lied mij tot een preesent geeven vier slagd beesten.

Dus van den 23 April tot den 29 Mei zijn wij op den weg geweest van de Modderfontein tot op de Camiesberg. Bij Hermanus Engelbregd ⁴⁴⁾ hier, is het bijna weeder zo ongelukkig gegaan als te vooren, hebbende bijna al de ossen verlooren door armoede en gebrek van weide en water, hebbende in thien daage reisen maar eens waater gehad. En zo indien op de Camiesberg by de voorsz. Engelbregd door dien braaven veldman niet en was geadsisteerd gewoorden zoo med ossen

---

⁴²⁾ Dr. J. A. Engelbrecht makes the following comment on this name: "It is curious to note that a Hottentot word beginning with a *d* or *n* sometimes loses the initial sound. This must be due to Europeans who evidently looked on it as the definite respectively indefinite article, e.g. *abikwa* from *dabeb*, *Amacqua* from *Namakwa*. I would not be surprised if the rechristening of the Captain Noubels into Roode Mos had something to do with this. Roode Mos would then mean Red Moss which would be a descriptive term, by a Hottentot, for the Dutch *ouwel* (*oubel*) or *ouweltjie*." (*Lycoperdon pratense* or one of the *puff-balls*.)

named by the half-breed Hottentots Roode Mos,⁴²⁾ discovered himself to us. This Captain owned the land from Gammops to the Somp or Calf River and these people are named the Key Kou⁴³⁾ or Great Kou. This Captain asked me if it were true that the Godonsies had attacked me and murdered Hottentots of mine, to which I replied "Yes." Then the above-mentioned Captain resolved to make war on the Godonsies, but I dissuaded him from doing this, [saying] that those people had been forgiven because I was intending to make another journey there. This Captain, Roode Mos, assured me that if I did wish to make another journey, he, with his people as a covering party, would accompany me, and he gave me four head of slaughter cattle as a present.

So from April 23rd to May 29th we were on our way from Modderfontein to the Kamiesberg. Here at Hermanus Engelbrecht's⁴⁴⁾ we were almost as unlucky as before, for we lost nearly all the oxen through scarcity of pasture and lack of water, having in ten days travel obtained water only once. If, on the Camiesberg, at the above-mentioned Engelbrecht's, we had not been assisted by that worthy man of the veld with oxen and

---

⁴³⁾ *Gei-//khaun*, the Red Nation or Great Defenders of Hoachanas. See p. 24, note 11.

⁴⁴⁾ In 1790 Hermanus Engelbrecht was granted the grazing rights and water "for the farm Vredelust situated in the Pedro Cloof in the Camiesberg, being the abandoned farm of the late agriculturalist Pieter van den Heever the Younger." *S.G.*, Vol. 36. f. 437. *Cape Archives*. Engelbrecht, however, had rights over Leliefontein, Uitkomst, Engelsfontein, Nieuwplaats and other farms in the Kamiesberg. See *S.G.*, Vol. 25, pp. 125, 129, 83, 159 and Vol. 21, pp. 467, 469 (*Cape Archives*).

als provisiën groote nood hadde moeten leiden; tog heb dank de zeer goede Engelbregd playsierden mij in allen deelen.

Van voorsz. Engelbregd naar myn plaads genaamd de Zeekoevally⁴⁵⁾ in 12 daagen reizens af gedaan met frisse ossen, alzo dat ik op 20 Junij gelukkig op mij plaads aangekoomen ben med verlies op mijne reize her en derwaards van een honderd en veertig ossen.

Oliphants rivier, den 21 Jan. 1792.

(Getek.) Wm. van Reenen
Accordeert met zijn origineel
(Was get.) Eds. Daniëls.

---

⁴⁵⁾ See *Note 6*.

with provisions, we would have had to suffer great want. I am thankful that the noble Engelbrecht obliged me in every way.

From the aforesaid Engelbrecht to my farm named Zeekoe Vallei ⁴⁵) in 12 days accomplished with oxen in good condition so that I was fortunate enough to arrive at my farm on July 20th with the loss, on my journey coming and going, of 140 oxen.

At the Oliphants River, the 21st Jan. 1792.

(Signed) Wm. van Reenen
Accords with his original

(Signed) Eds. Daniels.

INDEX.

- Acacia detenens*, 48.
 " *giraffae*, 59.
 " *spirocarpoides*, 48.
Aloe dichotoma, 42.
 Amkams, 18, 104, 105.
 Alurifontein, 281, 282.
 Amacguas, *see* N.
 Andersmaak, 40—1, 62—4.
Aristida uniplumis, 58.
 Airob (Liver R.), 308, 309.
 Auas Mnts., 11, 311.
 Aub, *see* Gt. Fish R., S.W.A.
 Aughrabies Falls, 5, 14, 18, 113.
 Aukokoa (Aukoucqua) or Narrow-
 cheeks, 14, 110—1, 132, 136—9,
 144—5, 170—1, 227.
 Bak R., 95.
 Barend, Claas (Claas *Bastaard*,
 24, 25), 22—5, 45—6, 58, 70—5,
 96—7, 107, 145.
 Bergdamaras, *see* Zountama.
 BaThlaping, 3, 146. *See* Briqua.
 Beenbreek, 5.
 Bondelswarts, *see* Kamingou.
 Briqua (Blicquoas, Blip, Birinas),
 3, 15, 24—6, 79—83, 101, 148—150.
 Buffels R. or Koussie, 4, 277.
 Buffels R. or Gaosib of Hop's
 Journal, 75.
 Buffels Kop, 6.
 Brink, Landsurveyor C. F., 75,
 146—7.
 Canon Island, 14.
 Carrehoudrivier (Heiarigab), 306
 —7.
 Chabobe (Veldskoendraers), 13,
 24—5, 203.
 Chabous or Brakwater, 17, 34—5,
 40—1.
 Chaboup, 5, 14, 30—1, 205.
 Cloete, Hendrik 8.
 Coboop, 5, 14, 16.
 Coetsé, Jacobus Jansz., 9, 22, 58,
 59, 76, 276—7.
 Comps. Wagendrift, 16, 20, 21—3,
 104, 280.
 Commaka Damaras (Herero), 315.
See Damracguas.
 Damaraland, 10, 78.
 Damracquoas (Damraas, Damras-
 sen), 13, 24—7, 79, 80, 140—1,
 150, 314—18.
 Dassenfontein, 304, 305.
 Dhen, Bernardus von, 11.
Euclea pseudebenus, 34.
 Eenduin, 6.
 Eisenlohr, J. C., 292, 293.
 Elandsfontein, *dist.* Clanwilliam
 295.
 Elandsfontein, *dist.* Van Rhyns-
 dorp, 246.
 Engelbrecht, Hermanus, 221, 322
 —3.
 Eyasa (Yas'), 17, 50, 51, 54.
 Eyn, 3, 24.
 Eynicquoas, Eynikkoas, the River
 Folk, 3, 14, 20—1, 31, 52—3,
 72—3, 90—1, 225—6.
 Evyop, 40, 41.
 Gamceip, 5, 18.
 Gammis, 117, 118.
 Gammop (Lion R.), 10, 302, 305,
 321.
 Garies, 27, *Garies* (Narries,
 Gordon map), 17.
 Gariep, 3. *See* Orange R.
 Goedonsie, 312, 313, 321.
 Goedous, 3, 16, 20—23, 279.
 Goodhouse, 2, 5, 16, 20, 23.
 Gordon, Robert Jacob, 3, 8, 198—9.
 Gordon Collection, 6, 8, 15, 17, 54.
 Gouns, 16, 32, 33.
 Groene R., 279, 297.
 Gyziquoas (Gyzikoa), 15, 30—1,
 80—1, 100—1, 126—7, 141—156.
 Gyziquoas, 150, 222.

- Haap, *see* *Kedrostis*.
 Haris, 17, 59, 70—1.
 Hosabes or Vondeling, 18, 130—3.
 Hosabes (Mountain, S.W.A.), 300—1.
 Hop, Hendrik, 9, 20—1, 75, 281, 303.
 Hougay (Hongais), 5, 6, 17, 48, 49.
 Hoengab, 144, 145.
 Hoekingels, 15.
 Hout R. (Leeuwen R.), 9, 21, 279, 281.
 Husingals or Spiderweb Kraal, 15, 19, 158—9, 170—1 (tribe now unknown, 230—1).
 IJzerberg, 6, 50.
 Kakamas, 7, 18, 19, 120, 128.
 Kakais, 16, 24—5, 194—5.
 Kalagas, 17, 42, 46.
 Kalowep, 18, 132.
 Kamas (Pella), 4, 16, 34, 35.
 Kamiesberg, 2, 176—7, 198, 318, 321.
 Karas Mnts., 21, 75, 76, 281, 283.
 Kamkao (Gt. Hartebeest R.), 18, 128—9, 179.
 Kamingou (Bondelswarts), 5, 13, 26—7, 64—5.
 Kaslis, 18, 128—9.
 Kauw-tree, *Pappea Schumanniana*, 188—9.
 Kawep (Ambo tribes), 14, 79, 80.
 Kaukoa or Snyervolk (Thouqua), 14, 136, 204, 227.
 Kaysi, 48—9, 118—9, 207.
 Kaykoop, 5, 17, 46—51, 118—9.
 Keetmanshoop, S.W.A. (Modderfontein), 305—6, 318—9.
Kedrostis punctulata (haap), a cucurbit, 56.
 Keimoes, 14.
 Key Dammerassen (OvaHerero), 310, 311.
 Keykao or Groote Kou, 13, 24—5, 28—9, 81, 320—1.
 Koa Valley, 2, 16.
 Koeninganib or Olievenhoek, 18, 130—1.
 Kousas, 7.
 Kougaas (Seekoestee), 5, 18, 70—1.
 Koegas, 5, 15, 19.
 Koums, 32. *See* Gouns.
 Kouringais or Hoogekraal, 19, 164—5, 231.
 Koungama, 16, 32—3, 193—4.
 Korana Hottentots. Korakkoa, Koracquas, 3, 14—5, 80—1.
 Korakoa (Key), 158, 170—173.
 Koregaas, 300, 301.
 Kouwnaap, 92, 93.
 Kheis, 15.
 Kuisib (Claw R.), 11, 13, 26.
 Little Korakwa, 231.
 Little Namaqualand, 21.
 Meerhoffs Kasteel, 296, 297.
 Molsbergen, Dr. Godée, 1, 7, 9.
 Moritz, Prof. Dr. Eduard, 7, 76, 77.
 Naauwange, Narrow Cheeks, *see* Aukokoa.
 Nakourisberg, 17, 34—5, 184—5.
 Namis, 18, 108—9, 112, 118—9.
 Namakkoasland, 2, 4, 5, 20—1.
 Namaquas, Nomakkoa, Numacquas, 13, 21—23, 54, 62—65, 76—7, 91, 280.
 Namaquas (Great), 64, 65, 203.
 Namnykoa, Namnycqua (Karos-wearers), 14, 18, 30—1, 40, 70—1, 122—3, 227. *Classed as Bushmen*, 14.
 Nanningai (Bergklimmers), 14, 36, 37, 40, 64.
 Nawaptana, *see* Rhenosterkop.
 Noás, 54, 55.
 Noubels or Roode Mos, 320, 321.
 Nuaap, 75.
 Onderste Narries, 17. *See* Haris.
 Orange R., 1—4, 10, 57, 73.
 Onseepkans, 17.
 Ostrich or Brom dance, 86, 87.
 Ouga, Wikar's *opligt* brother. 32—3, 38—9, 70—1, 139, 163, 181.
 Paterson, Lt. William, 10, 199, 200.
 Pella (Kamas), 4, 16, 17.
 Platteklip at Geselskapbank, 299.
 Plettenberg, Gov. van, 3, 4, 20, 21.
 Pofadder, 17, 35, 54.
 Prieska, 5.

- Ramansdrift, *see* Comps. Wagen-drift.
- Reenen, W. van, 1, 9—11, 292—3.
- Remhoogte, 296, 297.
- Renosterkop (Nawaptana), 18, 120—1.
- Rehoboth, S.W.A., 11, 310, 311.
- Rheniusberg, 10, 11, 310—11, 314—15, 317.
- Rhus. spectiosa*, 117.
- Rooipad, 18.
- Sandfontein, S.W.A., 57, 300—1.
- Sandfontein, *near* Pella, 34.
- Samdama, 203. *See* Z.
- Samgomomkoa (Zandveltskraal), 29, 30—3, 36, 70—1.
- Schoemaker, Volker, 114—117.
- Seekoevlei, *near* Graafwater Zeekoe Valleij, 11, 205, 322—3.
- Seekoesteek, 5, 18, 70, 97.
- Siebels Mnts., 11, 311.
- Snyervolk (Tailors), *see* Kaukoa.
- Sommers (a Sak R.), 310, 311.
- Som or Calf R., 310, 311, 321.
- Sougap (Asrivier), 10, 304, 305.
- Swakop R., 11, 13, 26.
- Tsaun, *see* Som.
- Tsumis, *see* Sommers.
- Tamarix articulata (dabe)*, 53.
- Toelykamma or Litteekenwater, 18, 96, 104.
- Thabobe, *see* Chabobe.
- Tkaboek, Tkaboeb, *see* Chaboup.
- Tulbagh, Ryk, 20, 276, 282.
- Uppington, 5, 7.
- Vaalhoek, 19. *See* Koeninganib.
- Vuurdood, 2.
- Visagie, Gideon (Guilliam), 306—7, 316—8.
- Warmbad, S.W.A., 9, 27, 34, 57, 281—2.
- Wet, Olof de, 3, 7, 196—7.
- Widdringtonia Schwarzii* (Marl), 53.
- Wikar, H. J., 1—7, 14, 117, 200—1, 211, 213, 216.
- Wikar, plea, 213.
- judgement in favour of, 217.
- re-instatement in service, 218.
- Zabisies R. (Little Pella), 16, 34, 35.
- Zambdama (Bergdamaras), 13, 28, 29, 76.
- Zak R. (Gt. Hartebeest R. or Kamkao), 128—9.
- Zak R., S.W.A., 311.
- Zeekoesteek, *see* S.
- Zeekoe Vallei (farm of W. van Reenen), *see* S.
- Zountama (Filth Damaras), 13, 76—8.
- Zwart Oup, 6.

